

*Борисенко О.П., д.держ.упр., проф., УМСтаФ, м. Дніпро,
ORCID ID 0000-0002-2885-4986*

*Borysenko O., Doctor in Public Administration, Full Professor, Professor of the
Department Chair of Public Administration and Customs Administration, Univer-
sity of Customs and Finance, Dnipro*

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

STATE FINANCIAL INSTRUMENTS TO SUPPORT THE DEVELOP- MENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN UKRAINE

У статті розглянуто державні фінансові інструменти, які пропонуються малому і середньому підприємництву для вирішення проблеми його розвитку в контексті створення конкурентоспроможного бізнесу, а також підвищення ефективності державної підтримки фінансовими ресурсами. Акцентовано на необхідності аналізу відповідності поставлених в процесі державної підтримки цілей, обсягів залучених фінансових ресурсів і результатами, отриманими від застосованих фінансових інструментів.

***Ключові слова:** державні фінансові інструменти, підприємництво, малий та середній бізнес, програми кредитування, Фонд розвитку підприємництва, Фонд розвитку інновацій.*

The article examines state financial instruments that are offered to small and medium-sized enterprises to solve the problem of their development in the context of creating a competitive business, as well as increasing the effectiveness of state support with financial resources. Emphasis is placed on the need to analyze the compliance of the goals set in the process of state support, the amount of financial resources involved and the results obtained from the financial instruments used.

***Keywords:** state financial instruments, entrepreneurship, small and medium-sized businesses, credit programs, Entrepreneurship Development Fund, Innovation Development Fund.*

Постановка проблеми. Об'єктивна необхідність державного регулювання відтворювальних процесів в економіці України обумовлена тим, що ринковий механізм господарювання не завжди здатний забезпечити ефективні і швидкі структурні зміни в національній економіці. Сьогодні обставини склалися таким чином, що важливим рушієм ринкової економіки став малий та середній бізнес, що сприяє вирішенню цілої низки соціальних, економічних та науково-технічних проблем суспільства. Разом з тим, розви-

ток малого та середнього підприємництва надзвичайно залежний від фінансових ресурсів, на основі яких бізнес зможе створити умови для стабільного ведення бізнесу та забезпечити конкурентоспроможність підприємства на ринку. Звідси виникає актуальне завдання держави, враховуючи суспільно-економічну значущість цілей соціально-економічного розвитку країни, за допомогою наявних фінансових інструментів здійснити оптимальний перерозподіл фінансових ресурсів, які допомогли би підприємствам, що прагнуть до успіху, вистояти і розвиватися. Особливо важливою є така підтримка для підприємств, які намагаються відновитися після руйнівних наслідків коронавірусної кризи та військових дій Російської Федерації проти України, а також намагаються конкурувати з більш розвиненими і сильними іноземними виробниками. Тому фінансово-управлінські аспекти застосування державних механізмів підтримки розвитку малого та середнього підприємництва потребують подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження проблем розвитку підприємництва взагалі, малого і середнього бізнесу зокрема, різним аспектам стимулювання розвитку, приділено увагу такими вченими, як Т. В. Березянка, А. І. Бутенко, З. С. Варналій, С. Б. Іваницька, К. О. Ващенко, М. І. Долішній, Д. А. Ляпін, О. В. Кужель, Т. В. Омеляненко та ін.

Вирішенню проблем фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання, формування фінансового механізму підприємства та напрямам його удосконалення присвячені роботи О.М. Іваницької, О.Є. Мазур, Н. Л. Марусяк, Т.В. Кондратюк, В.М. Опаріна, С.І. Юрія, В.М. Федосова, І. О. Бланка, Т. Васильців, Л. Воротіної, В. Є. Вороткіна, Т. Ковальчук, В. П. Кудряшова, П. С. Рогожина, В. Г. Федоренко, Н.А.Ясинської. Разом з тим в умовах сучасного динамічного розвитку суспільства, загострення конкуренції на національному і світовому ринках триває необхідність поглибленого дослідження ролі малого та середнього бізнесу держави та розроблення комплексу заходів фінансово-управлінського впливу на забезпечення його розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є визначення напрямів удосконалення фінансових механізмів підтримки розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку української економіки характеризується динамічним розвитком малого та середнього підприємництва, формуванням комфортного соціально-економічного середовища через швидку інноваційно-орієнтовану мобілізацію ресурсів. Проте існуючі підходи до формування та реалізації державної політики з підтримки малого і середнього підприємництва показують слабку спроможність підняти рівень конкурентоспроможності, інноваційності, стійкості підприємництва в Україні, а отже, потребують змін та удосконалень.

Сьогодні «малі та середні підприємства є найбільш масовою формою ділової активності та забезпечують соціально-економічну стабільність розвитку» будь-якої країни [9]. За даними Державної служби статистики кількість діючих суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2010-2021 роках поступово змінювалося, причому якщо з 2013 року кількість суб'єктів великого бізнесу зменшилася на 23%, середнього бізнесу знаходилося відносно на стабільному рівні, то кількість суб'єктів малого бізнесу – збільшилася в 1,5 рази (табл.1) [1].

Таблиця 1

Динаміка зміни частки обсягу виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів великого, середнього, малого підприємництва у 2013-2020 роках, % [1]

Роки	Частка обсягу виробленої продукції (товарів, послуг), %			Частка середнього і малого підприємництва в загальному обсязі виробленої продукції, %	Темпи зростання до базового (2013) року, %		
	суб'єкти великого підприємництва	суб'єкти середнього підприємництва	суб'єкти малого підприємництва		великого підприємництва	середнього підприємництва	малого підприємництва
2013	43,8	36,4	19,8	56,2	100,0	100,0	100,0
2014	42,4	36,3	21,3	57,6	96,8	99,7	107,6
2015	41,7	36,7	21,6	58,3	98,3	101,1	101,4
2016	37,5	38,5	24,0	62,5	89,9	104,9	111,1
2017	38,3	37,0	24,7	61,7	102,1	96,1	102,9
2018	37,9	36,2	25,9	62,1	99,0	97,8	104,9
2019	35,9	35,9	28,2	64,1	94,7	99,2	108,9
2020	33,7	34,4	31,9	66,3	93,9	95,8	113,1

Це означає, що в складних політичних і економічних умовах найкращі ознаки для виживання демонструє середній і малий бізнес, оскільки він мобільніший у прийнятті рішень, більш легкий щодо зміни технологічного складу та організаційної структури, його життєздатність не залежить від конкурентної боротьби серед великих підприємств. Водночас він більше залежний від потужних підприємств, що володіють інноваційними та інвестиційними ресурсами. Конкуренція за інвестиційні ресурси на інноваційні розробки більш мобільного середнього і малого бізнесу є тим головним фактором модернізації та розширення сучасного масового виробництва, що сприяє розвитку малого та середнього бізнесу.

Як зазначає Кабінет міністрів України: «малий та середній бізнес відіграє ключову роль в економіці України, забезпечуючи близько 64% доданої вартості, 81,5% зайнятих працівників у суб'єктів господарювання та 37% податкових надходжень» [3]. З метою створення нових можливостей

для малого і середнього бізнесу та сталого розвитку економіки України і, як наслідок, підвищення рівня зайнятості населення шляхом збереження існуючих і стимулювання створення нових високопродуктивних робочих місць з гідними умовами праці, було запропоновано проведення реформи, яка передбачала реалізацію заходів підтримки малого та середнього бізнесу, спрямованих на: 1) забезпечення доступу до фінансів; 2) забезпечення доступу до ринків; 3) створення інфраструктури розвитку малого та середнього бізнесу.

Отже першим інструментом, що прямо впливає на розвиток малого та середнього бізнесу, є інвестиції. Інвестиційна привабливість України сьогодні залишається низькою, оскільки інвестиційний клімат в Україні є досить ризикованим. Недосконалість судової системи, нестабільність в політичній, економічній та інших сферах держави не створюють сприятливий інвестиційний клімат.

В таких умовах держава може виступити гарантом стабільності законодавства щодо інвестиційної діяльності, ініціатором створення інституційних інструментів регулювання інвестиційної діяльності, вдосконалення податкового законодавства щодо застосування об'єктивних податкових важелів до малого і середнього бізнесу, стійкості національної валюти; зниження темпів інфляції; припинення витоку капіталу з країни.

Проте проблемами державної підтримки малого і середнього підприємництва в Україні є відсутність довгострокової, реально діючої, узгодженої за цілями і результатами реалізації стратегії розвитку підприємництва, у якій фінансові механізми були б врегульовані за своїми впливами, забезпечуючими інструментами, принципами і пріоритетами.

Сьогодні держава, відповідно до закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні», «гарантує стабільність умов провадження господарської діяльності під час реалізації інвестиційних проектів із значними інвестиціями, що здійснюються на підставі спеціальних інвестиційних договорів, додержання прав і законних інтересів заявників та інвесторів із значними інвестиціями»[6]. Проте значні інвестиції можуть залучати великі підприємства, оскільки забезпечені ресурсами для гарантування інвестиційних договорів. Середні та малі підприємства мають гарантувати умови провадження господарської діяльності самостійно. Отже, фінансовим інструментом, який може бути використаний підприємствами малого та середнього бізнесу, є фінансово кредитні ресурси.

Відповідно до чинного законодавства, фінансова державна підтримка суб'єктів малого підприємництва на державному рівні реалізується в рамках бюджетної програми «Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва», головним розпорядником та відповідальним виконавцем якої є Державна регуляторна служба України [7]. Проте, такого роду фінансова державна підтримка на практиці (фактично) не надається малому

і середньому підприємництву, оскільки в державному бюджеті на 2022 рік видатки на таку бюджетну програму відсутні [5].

Однак у Додатку 8 до цього ж Закону наведено перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України на 2022 рік, серед яких проект "Основний кредит для малих та середніх підприємств та компаній з середнім рівнем капіталізації" на суму 400 000 євро, який надається Європейським інвестиційним банком, та проект "Рефінансування енергоефективних інвестицій малих та середніх підприємств України через фінансовий сектор" на суму 7 000 євро, який кредитується Кредитною установою для відбудови[5]. Слід зауважити, що на сьогодні з державного бюджету на підтримку та розвиток малих та середніх підприємств виділяється недостатній обсяг фінансових ресурсів. Разом з тим існують певні проблеми щодо отримання кредитів через не в повній мірі відповідність критеріям участі у програмах кредитування. Так, за інформацією Фонду розвитку підприємництва, на 50 тис. підписаних договорів про кредитування спостерігається 30,3 тис. відхилених заявок [12].

Водночас існує в Україні досвід підтримки малого та середнього підприємництва на регіональному рівні – за рахунок коштів обласного бюджету, районних бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування, відповідно до програм розвитку підприємництва. Проте запровадження обмежувальних заходів, встановлених з метою запобігання розповсюдженню коронавірусної інфекції (COVID - 19), згорання малого та середнього бізнесу через агресію РФ на території України, недостатній рівень фактичного фінансування програм розвитку малого та середнього підприємництва через переорієнтацію фінансових ресурсів на інші першочергові цілі не дозволили використати фінансові механізми на розвиток підприємництва, а лише на підтримку. З метою акумуляції фінансових ресурсів міські ради багатьох міст України залучають міжнародні інституції до співпраці. Так, Київська міська рада уклала меморандум з Європейським інвестиційним банком про співпрацю в реалізації міських інвестиційних інфраструктурних проектів та залучення фінансових ресурсів на першочергову підтримку критичної інфраструктури столиці. А з метою залучення потенційних інвесторів - проводить щорічні Київські інвестиційні форуми [10].

Наприклад, у Дніпрі було розроблено і затверджено Програму розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва Дніпровської міської територіальної громади на 2021-2025 роки, на яку бюджетом громади було виділено 22,5 млн.грн. на п'ять років. Також було реалізовано програму підтримки малого підприємництва м.Дніпра «Легкий старт» на 2018-2022 роки з об'ємом фінансування у 25 млн.грн. [2].

Водночас необхідно зауважити, що навіть органами управління місцевими громадами не аналізується результативність вкладених коштів в ро-

звиток малого і середнього підприємництва. Очевидно, що місцеве самоврядування не в змозі виділяти на розвиток підприємництва такі кошти, які б істотним чином вплинули на активізацію розвитку малого і середнього бізнесу, тож необхідно шукати більш ефективні джерела фінансування і механізми контролю їх дієвості.

Отже важливим інструментом фінансової підтримки малого і середнього бізнесу залишається його кредитування. Тому з метою забезпеченні фінансової та супровідної підтримки приватних суб'єктів мікро-, малого та середнього підприємництва в Україні був створений в структурі Міністерства фінансів України Фонд розвитку підприємництва. Фонд здійснює свою діяльність переважно через операції з українськими банками, лізинговими компаніями, фінансово-кредитними установами та іншими постачальниками фінансових послуг, підтримуючи розвиток фінансового сектору та підприємництва України [12].

Такі державні фінансові інституційні інструменти з підтримки підприємництва, особливо малого бізнесу, як фонди не в повній мірі врегульовані в законодавчому полі, обмежені в самостійному визначенні засад грантової та операційної діяльності. Водночас важливим є контроль за цільовим використанням фінансових ресурсів та аналіз щодо їх ефективності в отриманні очікуваних змін в діяльності малого та середнього бізнесу. Сьогодні Фонд розвитку підприємництва є одним із драйверів кредитування в Україні, фактично ставши адміністратором таких фінансових інструментів як Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%», за якою з початку дії воєнного стану українці отримали від банків понад 63 млрд гривень кредитів, та Урядова програма «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%», які були розроблені та запропоновані суб'єктам малого та середнього підприємництва для посилення їх інвестиційної активності.

Важливим для ММСП є те, що кредитні гарантії надаються державою за кредитами мікро та малих підприємств, які не володіють достатнім розміром майна для передачі його в забезпечення за кредитом або характеризуються підвищеними кредитними ризиками, наприклад, як новостворені підприємства. Завдяки кредитним гарантіям держава через Фонд розвитку підприємництва покриває частину кредитного ризику малого підприємництва, створюючи умови для залучення банківського кредиту. Отже, державна підтримка надається у вигляді кредитних гарантій і компенсації процентів за кредитами, що надзвичайно полегшує фінансовий тягар бізнесу.

Водночас розпочинається реалізація нового проєкту «Рефінансування енергоефективних інвестицій малих та середніх підприємств (МСП) України через фінансовий сектор» на суму 7,4 млн. євро, завдяки якому малі та середні підприємства зможуть отримати доступ до пільгових кредитних ресурсів для впровадження енергоефективних інвестицій. Цей проєкт став продовженням проєкту «Підтримка малих і середніх підприємств» на за-

гальну суму понад 1 млрд грн, реалізація якого дозволила розбудувати систему кредитування малих та середніх українських підприємств у національній валюті.

Для фінансування інвестиційних проектів та поповнення обігового капіталу підприємств малого і середнього бізнесу Фондом реалізується «Програма з кредитування ММСП України за пріоритетними галузевими напрямками», а також Програма мікрокредитування, які пропонують пільгові умови кредитування підприємств, що працюють в окремих галузях і розглядаються Фондом як пріоритетні та стратегічно важливі.

Також з метою допомоги ефективнішого впровадження інновацій підприємствами малого і середнього бізнесу у структурі Міністерства фінансів України було створено Фонд розвитку інновацій (UkrainianStartupFund), завданням якого було допомога у комерціалізації вітчизняних інноваційних розробок та випуску на внутрішній та зовнішній ринок нових технологій, товарів чи послуг. Виконання такого завдання передбачалося через надання фінансової, технічної та консультаційної допомоги стартапам на ранній стадії їх розвитку, активна співпраця над залученням приватних партнерів та інвесторів, щоб якомога більше українських компаній отримали можливість розвивати свій бізнес. Цей фонд надає фінансування у формі грантів. Один стартап може сумарно отримати до \$75 000. Також Фонд надає можливість перспективним стартапам отримати гранти до \$10 000 для проходження навчальних програм відомих українських та міжнародних акселераторів. Ці навчальні акселераційні програми дозволяють допомогти бізнесу удосконалити свій продукт та вивести його на якісно вищій рівень, підвищивши шанси ефективно використати фінансову допомогу та швидше комерціалізуватися на національному і міжнародному рівні [11].

Загалом зауважимо, що аналогічні фонди існують і в країнах ЄС із бюджетами на порядок більшими ніж у нас. Так, для забезпечення функціонування Фонду розвитку інновацій в Державному бюджеті на 2022 рік було передбачено 50 млн. грн., а в бюджеті Дослідницького центру в Австрії (Forschungszentrum Österreichs) - 768 млн. євро [13]. Але є очевидним, що саме інновації виступають рушійною силою економіки і формування впевнених конкурентних позицій для бізнесу, і від обсягу фінансових ресурсів, які максимально оперативно і ефективно можуть бути трансформовані в будь-який інший необхідний для розвитку ресурс, залежить результативність інноваційної діяльності.

Успішне впровадження інновацій дозволить молодому бізнесу покращити підприємницькі навички, створити конкурентний бізнес, удосконалити свій продукт та масштабувати його на українському ринку та вийти на європейські ринки і, як наслідок, сприятиме економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності підприємств і країни в

цілому [8, 11]. Водночас необхідно посилити інформаційне забезпечення щодо умов і критеріїв реалізації інвестиційних проектів, програм кредитування малого та середнього бізнесу, грантових програм, навчальних акселераційних програм, особливостей комерціалізації результатів інноваційних розробок, умов виходу на ринки, у тому числі міжнародні, процедури участі в конкурсах на отримання фінансової підтримки тощо.

Для фінансування нових технологічних компаній, які ще не мають ні застави, ні майна, під які вони змогли б одержати гроші у банку, необхідні інші інструменти, серед яких важлива роль відводиться венчурному фінансуванню. Необхідно зазначити, що джерелом інвестування в розвиток малого і середнього бізнесу є венчурні фонди. Потужність їх фінансової підтримки може значно посилити перспективи розвитку українського підприємництва. Проте венчурний капітал пріоритетно вкладається в криптопроекти, транзакції в блокчейні Ethereum, створення метавсесвітів через Web3-вкладення, робототехніку, що стосується обмеженого кола малого та середнього бізнесу. До того розвитку потребує не лише ІТ-сфера. Тому завданням держави є створення потужної фінансової підтримки державними структурами розробників, що вирішують особливо значущі проблем нашої країни, у тому числі із залученням провідних світових компаній.

Висновки. Найважливішою складовою економічного забезпечення інноваційної діяльності є фінансування. Сучасний фінансовий стан економіки України супроводжується проблемами створення механізмів фінансування, адекватних потребам інноваційного розвитку. Важливим завданням держави є органічна імплементація стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в стратегію розвитку країни з можливістю відстежування ефективності фінансових інструментів у досягненні поставлених цілей. Поставлені цілі мають бути реалізовані в планах і програмах з контролем за ходом їх реалізації і результативністю. Проте застосовані інструменти з підтримки та розвитку підприємництва в Україні запроваджуються у відповідь на існуючі виклики, орієнтовані на існуючу кон'юнктуру ринку та здебільшого зосередженні на виживанні бізнесу. Вичерпання власних фінансових ресурсів та залучення позикового капіталу призводять до погіршення фінансового стану багатьох підприємств України. Тому для малого та середнього бізнесу пріоритетною має стати грантова допомога. Зростаючі потреби у фінансах для активізації інноваційної діяльності підприємств сьогодні не задовольняються за рахунок традиційних систем кредитування, бюджетного фінансування та обігу грошових коштів, тому зазначена проблема потребує подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. Дніпровська міська рада: офіційний сайт (2022) Про затвердження Програми розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва Дніпровської міської територіальної громади на 2021-2025 роки. URL: <https://dniprorada.gov.ua/uk/Widgets/GetWidgetContent?url=/WebSolution2/wsGetTextPublicProject?pID=384063&name=53>.
3. Підтримка малого і середнього підприємництва: урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva>.
4. Поширені питання про «Доступні кредити 5-7-9%»//Укресимбанк. URL: <https://www.eximb.com.ua/business/klientam-msb/msb-kredyty/derzhavna-programa-dostupni-kredyty-5-7-9/poшыreni-pytannya-pro-dostupni-kredyty-5-7-9.html>.
5. Про Державний бюджет України на 2022 рік: закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>.
6. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні: закон України від 13.02.2021. № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>.
7. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для мікrokредитування суб'єктів малого підприємництва»: Постанова КМУ від 27.07.2011 р. № 794. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-2011-%D0%BF#Text>.
8. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
9. Ситник Н.С. Роль малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України / Причорноморські економічні студії / Економіка та управління національним господарством. Вип. 26-1. 2018. С.83-87. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/26_1_2018/18.pdf.
10. Узагальнена інформація про виконання міських цільових програм у місті Києві за 2021 рік // Департамент економіки та інвестицій КМДА: офіційний сайт. https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2022/5/23/zvit_2021.pdf.
11. Фонд розвитку інновацій: офіційний сайт. 2022. URL: <https://idf.solutions.ua/>
12. Фонд розвитку підприємництва: офіційний сайт. 2022. URL: <https://bdf.gov.ua/uk/principi-roboti>.
13. In Kärnten steckt die Innovation der Zukunft: Forschungszentrum Österreichs. (2022). URL: https://www.carinthia.com/de/forschung-innovation?utm_source=DE&utm_medium=googleads&utm_term=forschung.

References:

1. State Statistics Service of Ukraine (2022) “Performance indicators of large, medium, small and micro enterprisesю. Statistical information” [Pokaznyky diyal'nosti sub"yektiv velykoho, seredn'oho, maloho ta mikro pidpryyemnytstva. Statystychna informatsiya], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 15.11.2022).
2. The official site of Dnipro City Council (2022), “On the approval of the Program for the development and support of small and medium-sized enterprises of the Dnipro urban territorial community for 2021-2025”, available at:

<https://dniprorada.gov.ua/uk/Widgets/GetWidgetContent?url=/WebSolution2/wsGetTextPublicProject?pID=384063&name=53> (Accessed 15.11.2022).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), “Pidtrymka maloho I seredn’oho pidpryyemnytstva: uryadovyy portal” [Small and medium business support: government portal]. available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpryyemnytstva> (Accessed 15.11.2022).

4. Ukreximbank (2022), “Poshyrenipyttannya pro «Dostupni kredyty 5-7-9%»” [Frequently asked questions about "Available 5-7-9% loans] available at: <https://www.eximb.com/ua/business/klientam-msb/msb-kredyty/derzhavna-programa-dostupni-kredyty-5-7-9/poshyreni-pytannya-pro-dostupni-kredyty-5-7-9.html> (Accessed 15.11.2022).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine “About the State Budget of Ukraine for 2022”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text> (Accessed 15 November 2022).

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On state support of investment projects with significant investments in Ukraine””, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (Accessed 15.11.2022).

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the approval of the Procedure for the use of funds provided for in the state budget for micro-crediting of small business entities””, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-2011-%D0%BF#Text> (Accessed 15.11.2022).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine “About the development and state support of small and medium-sized enterprises in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (Accessed 15.11.2022).

9. Sytnyk N. “The role of small and medium-sized business esat the current stage of development of the economy of Ukraine.” *Black Sea economic studies / Economics and management of the national economy*. Vol. 26-1 (2018). 83-87. available at: http://bses.in.ua/journals/2018/26_1_2018/18.pdf (Accessed 15.11.2022).

10. The official site of Kyiv City State Administration. Department of Economy and Investments of the KMDA (2021), “General information on the implementation of urban target programs in the city of Kyiv for 2021”, available at: https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2022/5/23/zvit_2021.pdf (Accessed 15.11.2022).

11. Ministry of Finance of Ukraine (2022), Innovation Development Fund [Official Website], available at: <http://idf.solutions.ua/> (Accessed 15.11.2022).

12. Ministry of Finance of Ukraine (2022), Entrepreneurship Development Fund [Official Website], available at: <https://bdf.gov.ua/uk/principi-roboti> (Accessed 15.11.2022).

13. In Kärnten steckt die Innovation der Zukunft: Forschungszentrum Österreichs. (2022), available at: https://www.carinthia.com/de/forschung-innovation?utm_source=DE&utm_medium=googleads&utm_term=forschung (Accessed 15.11.2022).